

<https://helda.helsinki.fi>

Ilse Arlt - unohduksesta nouseva sosiaalityön klassikko

Rauhala, Pirkko-Liisa Kristiina

2015-06-16

Rauhala , P-L K 2015 , ' Ilse Arlt - unohduksesta nouseva sosiaalityön klassikko ' , Janus :
sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti , Vuosikerta. 23 , Nro 2 , Sivut
223-230 . < <https://journal.fi/janus/article/view/51254> >

<http://hdl.handle.net/10138/301073>

---

unspecified
publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

ILSE ARLT – UNOHDUKSESTA NOUSEVA SOSIAALITYÖN KLASSIKKO

Pirkko-Liisa Rauhala: YTT, dosentti, yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto

pirkko-liisa.rauhala@helsinki.fi

Janus vol. 23 (2) 2015, 224–231

Ilse Arlt (1876–1960) käynnisti vuonna 1912 Wienissä sosiaalialan tieteellisen ammatillisen koulutuksen, joka oli laatuun ensimmäinen Itävalta-Unkarissa. Kuolemansa jälkeen Arlt unohtui ja katosi sosiaalialan kirjallisuudesta yli 30 vuodeksi. Ursula Ertlin vuonna 1995 sosiaalityön diplomityöksi laatima Arltin elämäkerta (Ertl 2011) muodostuikin tieteelliseksi sensaatioksi saksankielisen sosiaalityön piirissä. Ertl toi näkyviin Arltin monipuolisen ja laajan kirjallisen tuotannon, hänen yhteytensä kansainvälisiin sosiaalialan keskusteluihin sekä hänen opiskelijoiden kanssa kokoamansa ainutlaatuiset empiiriset aineistot. Ertlin avauksesta käynnistyi Arltin elämäntyöhön ja teksteihin kohdistuva tutkimustyö. Sen valossa Arltia voidaan pitää sosiaalityön tutkimuksen ja koulutuksen avantgardistisena kehittäjänä sekä varhaisena hyvinvointi- ja tarveteoreetikkona. Nykykatsannosta Arlt on myös sosiaalityön käytännön opetuksen ja käytäntötutkimuksen pioneeri.

Nykyaikaisen sosiaalialan työn, myös sosiaalityön, alkuvaiheet kiinnittyvät 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun modernisaatiokehitykseen, jossa yhteiskunnalliset työnjaot muotoutuivat uudestaan teollistumis- ja kaupungistumiskehityksen myötä. Palkkatyöyhteiskunnan synty, kansallisvaltion muodostuminen, kansalaisyhteiskunnan nousu ja yleinen demokratiakehitys ovat vält-

tämättömiä ja keskeisiä taustatekijöitä nykyaikaisille sosiaalihuollolle ja sosiaalipalveluille. Kun agraarisen ja esimodernin yhteiskunnan sosiaalisen turvan lähiyhteisölliset järjestelyt ja vapaaehtoinen hyväntekeväisyys osoittautuivat uusissa oloissa riittämättömiksi, syntyi tarve julkisen vallan ohjaamalle ja rahoittamalle sosiaaliturvalle, etuuksille ja palveluille, ja niiden piirissä työskentelevien virkamiesten ja ammattihenkilöiden koulutukselle. Sosiaalialan edelläkävijäyksilöt kuljettivat vaikutteita ja ideoitaan maasta toiseen. Sosiaaliset kehitystendenssit olivat samankaltaisia teollistuvissa maissa, mutta luodessaan sosiaalialan koulutusta ja käytäntöjä kansalliset ja paikalliset toimijat jättivät niihin oman kädenjälkensä. Vaikka Ilse Arlt edelläkävijänä näytti olleen yksin-toimija Itävallassa, hänen toimintansa kuitenkin tapahtui yhteydessä läntisten teollisuusmaiden tendensseihin, kuten oli monien sosiaalityön edelläkävijöiden osalta. (Hering & Waaldijk 2002.)

ITSEOPPINUT JA VERKOSTOITUNUT TOIMIIJA

Ilse Arlt syntyi vuonna 1876 wieniläiseen taiteilijäidin ja tieteenharjoittajaisän perheeseen; isä oli toisessa polvessa silmälääkäri. Arlt on omaelämäkerrallisisa teksteissään tuonut esiin, että hän sai jo varhain käsityksen modernin lääketieteellisen tiedon empiristisestä ja kokeellisesta luonteesta. 1800-luvun

lukeneisto Euroopan maissa keskusteli myös sosiaalisista kysymyksistä. Arltin isoisa ja isä pitivät naisia täysin kyvykkäinä lääkäreinä ja lääketieteen tutkijoina, ja ensimmäisiin itävaltalaisiin lääkärinaisiin lukeutunut silmälääkäri Rosa Kerschbaumer oli isoisän oppilas. (Maiss 2013a, 7–16.) Arltin nuoruusvuosien aikana naiset alkoivat päästä ja tulla koulutuksen kentille, vaikka yliopistoon he tarvitsivat erityisluvan tai joutuivat opiskelemaan yksityisesti.

Arlt ei käynyt julkisia kouluja. Hän suoritti kansakoulun ja lukion oppiaineet äitinsä yksityisopetuksessa, ja englannin kielen valtiollisen kokeen hän läpäisi itse opiskelleena. Vuonna 1896 Arlt alkoi käydä yksityisesti Grazin yliopistossa englannin kielen, maantieteen ja pedagogiikan seminaareissa sekä liittyi sosiaalitieteiden koulutusyhdistykseen. 1900-luvun alkuvuosina hän opiskeli ensin kansantaloustieteen professorin Ernst Mischlerin yksityisoppilaana ja toimi avustajana tilastollisessa alue-toimistossa. Hän opiskeli myös toisen kuuluisan kansantaloustieteen professorin Eugen Philippovichin yksityisoppilaana. Arlt kiinnostui tuohon aikaan vahvassa nousussa olleesta deskriptiivisestä kansantaloustieteestä, jonka tarkastelun alaan kuului sosiaalipoliittisia ja kotitaloudellisia ilmiöitä ja kysymyksiä. Vuonna 1902 (26-vuotiaana) Arlt julkaisi ensimmäisen tekstinsä, joka käsittelee naisten yövuorotyötä Itävallassa. Vuonna 1905 hänet kutsuttiin Itävallan talousministeriöön ammattientarkastajaksi, mistä tehtävästä hän joutui terveydellisistä syistä kieltäytymään. (Maiss 2013a, 17–26, 224.)

Opiskellessaan Mischlerin ja Philippovichin yksityisoppilaana Arlt kehitteli

näkemystään ammatillisesta sosiaalisesta työstä ja aloitti samaan aikaan teksti- ja näyteaineistojensa kartuttamisen, mistä vähitellen muodostui laaja opetus- ja tutkimuskokoelma (Sammungen Ilse Arlt; Österreichisches Gesellschafts- und Wirtschaftsmuseum 2013¹). Vuonna 1910 Arlt valmisti esityksen Kööpenhaminassa pidettyyn kansainväliseen julkisen ja yksityisen auttamistyön kongressiin, mutta sairastumisen vuoksi hän ei itse päässyt pitämään esitelmää. Siinä hän perusteli ja määritteli hyvinvointityö-ammatin, mikä sai suurta huomiota kongressissa. Kyseisen tekstin perusteella Arltia voidaan pitää tutkimukseen perustuvan ammatillisen sosiaalisen työn ja sosiaalityön pioneerina. Hänen keskeinen ajatuksensa oli, että modernisoituvassa ja työnjaollisesti muuttuvassa yhteiskunnassa arkinen huolenpitotyö ei voinut jäädä yksityisen kotityön tai yhteisöjen hyväntekeväisyyden piiriin, vaan alalle tarvittiin – muiden kehittymässä olevien modernien toimialojen tapaan – tutkimustietoon perustuva ammatti ja siihen valmentava koulutus. Varhaiseen naisliikkeeseen sitoutuneena ja verkostoituneena Arlt asetti tavoitteeksi, että sosiaalialasta muotoutuisi naisten tutkimuksellisen ja ammatillisen toiminnan kenttä. (Maiss 2013a; Staub-Bernasconi 2002.)

KOULUTUKSEN PERUSTAJA

Vuonna 1912 Arlt aloitti kaksivuotiseksi suunnittelemansa yksityisen huoltotyöntekijä-koulutuksen, jonka viralliseksi nimeksi hän muotoili ”kansanhuollon ammattikurssit” (Vereinigte Fachkurse für Volkspflege). Koulutuksen taustatukena ja rahoittajina toimivat

eräät yhdistykset (mm. Itävallan naisyhdistys, sosiaalipedagogiikan yhdistys) sekä yksityiset henkilöt. Koulutuksen sisältöalueiksi Arlt oli määritellyt perehtymisen köyhyyden, toimeentulon, kulutuksen, kotitalouden, (henkisen) huollon ja arkisen hoivan kysymyksiin. Verkostojensa kautta Arlt sai opettajiksi eri alojen professoreita ja asiantuntijoita. Koulutuksen tueksi ja edistäjäksi hän perusti kansanhuollon yhdistyksen.

Arltin koulutuksen innovaatio oli sen opetuskulttuuri. Opiskelijoita ei asetettu valmiin oppimateriaalin ja opetuksen vastaanottajiksi ja kohteiksi, vaan koulutuksen oleellinen osa oli heidän työskentelynsä sosiaalisen ympäristön havainnoitsijoina ja tutkijoina. Aktiivinen empiirinen tutkimustoiminta, johon kaikki opiskelijat sitoutettiin, oli Arltin oppilaitoksen tunnuspiirre. Arlt perusti koulutuksen yhteyteen ”Kansanhuollon tutkimus- ja kokeilulaitoksen” (Forschungs- und Versuchsanstalt der Volkspflege). Opiskelijat tekivät ekskursioita ja opintomatkoja, kirjoittivat havaintomuistioita, kokosivat lehtileikkeitä sosiaalisista kysymyksistä, pitivät esitelmää. Arltin tavoitteena oli koota opiskelijoiden keräämät ja kirjoittamat aineistot pysyvästi nähtäville ja tulevien opiskelijasukupolvien käyttöön. Kuten Maria Maiss (2013a, 29) toteaa, kyseinen kokoelma käsittää suuren määrän tapaukskertomuksia, havaintomuistinnpanoja, harjoitustöitä, esseitä, valokuvia, lehtileikkeitä, sitaatteja, monisteita ja kirjoja, myös kodinhoitoesineistöä, arkiruokareseptejä, lasten vaatteita ja leluja ym. Kokoelman ydinaineistoa ovat opiskelijoiden seminaari- ja opinnäytetyöt.² Arlt itse kirjoitti ja julkaisi runsaasti. Hänen suunnitelmassaan oli myös julkaista huoltotyön kymmenkielinen

sanakirja selityksineen, mikä ei toteutunut (Staub-Bernasconi 2002, 26).

Arlt piti tärkeänä, että jokainen opiskelija löytäisi omat vahvuusalueensa (Maiss 2013a, 30). Arlt oli vapaamielinen, hän karttoi – tuolloin oppilaitoksissa vielä yleisiä – kurinpidollisia menettelyitä ja suosi vapaita keskusteluja ja ajatusten esittämistä. Aikalaiskuvauksissa ja myöhemmissä haastatteluissa Arltin opiskelijat ovat kuvanneet, miten hänen koulutuksensa oli nimenomaan akatemia, ei koulumuotoinen oppilaitos. Sitä osoittaa myös Arltin *Die Grundlagen der Fürsorge*-teoksensa liitteessä (1921 [2010a, 245–246]) esitelmä kurssien akateeminen opettajakunta. Opiskelijoita kannustettiin havaintojensa pohjalta kyseenalaistamaan ja kehittämään ajatteluaan ja käytäntöjään. Kun vähitellen perustettiin myös muita sosiaalialan ja terveysalan koulutuksia, niissä otettiin käyttöön koulu- ja ammattiuniformuja, joita Arlt piti tarpeettomina. Opiskelijat ovat korostaneet, että Arlt kohteli opiskelijoita aikuisina ihmisinä. Esimerkiksi aikuiseen tapaan kuuluva teitittely myös opiskelijoiden kanssa oli itsestäänselvyys ja korosti kollegiaalisuutta opettaja-opiskelijahierarkian sijasta. Opettajana Arltia on kuvattu vaativaksi ja innostavaksi, läsnä olevaksi, kuuntelevaksi, aikuisopettaja-identiteetiltään vahvaksi sekä oikeudenmukaiseksi. Yksityispersoonana häntä on luonnehdittu omaa yksityisyyttään suojelevaksi mutta seuralliseksi. (Maiss & Ertl 2011, 50–55.)

Arltin ajatukset ja koulutus saivat kansainvälistä huomiota. Vuonna 1928 hän esitteli koulutustaan Pariisissa pidetyssä sosiaalipolitiikan ja -palveluiden konferenssissa, jossa oli osallistujia euroop-

palaisten lisäksi Pohjois-Amerikan ja Latinalaisen Amerikan maista (Staub-Bernasconi 2002, 26). Arltin ajatuksia oli esitelty Englannissa ilmestyneen Charity Organisation Quarterly'n kirjoituksissa, joissa oli korostettu hänen vievän merkittävästi eteenpäin case-work-ajattelua, kun hän liitti siihen sosiaalisen ympäristön tekijät niitä yksilöstä irrottamatta (Maiss 2013a, 38–39). Vuonna 1933 (ja uudestaan vuonna 1936) Arlt teki luentokiertueen Englannissa, jossa hän esitteli koulutustaan sosiaalialan oppilaitoksissa, järjestöissä sekä eräiden suurten kaupunkien (Brighton, Lontoo) sosiaalihuolitoimissa. Arltin opetus saavutti kansainvälistä mainetta, ja 25-vuotisjuhlavuonna 1937 hänen koulutuksessaan oli saksankielisen alueen opiskelijoiden lisäksi englantilaisia, ruotsalaisia ja tšekkiläisiä opiskelijoita. Vuonna 1938 hän joutui sulkemaan oppilaitoksen, lopettamaan julkaisutoiminnan ja menemään maan alle äitinsä puolelta juutalaisten sukupuolijuurien vuoksi. (Maiss 2013a, 38–39.)

Toisen maailmansodan jälkeen Arlt aloitti koulutuksensa uudestaan vuonna 1946. Vaikeudet olivat kuitenkin suuret ja hän joutui lopettamaan koulutuksen vuonna 1950. Arlt sai 1950-luvulla vielä runsaasti huomiota, ja hänelle myönnettiin sosiaalineuvoksen arvonimi (Bundesfürsorgerat). Hän osallistui sosiaalialan keskusteluihin, esitelmiin ja julkaisi toisen pääteoksensa vuonna 1958 (Arlt 1958). Vuonna 1955 hänet palkittiin merkittävästä tieteellisestä työstään Dr.-Karl-Renner-tiedepalkinnolla, ja hänen 80-vuotisjuhliansa vietettiin näyttävästi. Arlt kuoli 84-vuotiaana kotitapaturmassa saamiensa vammojen jälkeisiin komplikaatioihin tammikuussa 1960. (Ertl 2011.)

AJATTELU JA KÄSITTEET

Arlt tahtoi hylätä traditionaalisen köyhäinhoidon ja hyväntekeväisyyteen perinteet, sillä niihin ei ollut sisältynyt tutkimukseen perustuvaa ammatillisuuden tavoitetta. Hän ryhtyi kehittämään modernisaatiota vastaavaa, yksilöllisiin tarpeisiin nojautuvaa systemaattista hyvinvointiajattelua, joka jälkikatsannosta oli aikaansa edellä kuten useat tutkijat ovat analyysin osoittaneet (mm. Frey 2005; Staub-Bernasconi 2002; Engelke 2002; Brandstetter 2009; Pantucek 2009; Maiss 2009, 2011, 2013a ja 2013b; Pantucek & Maiss 2009). Arltin hyvinvointiajattelua on tulkittu nykyisiin capability-kehittelyihin (esim. Sen 1993) vertautuvaksi resurssilähtöiseksi teorettiseksi ja sen pohjalta johdetuksi ratkaisu- ja tavoiteorientoituneeksi hyvinvointipolitiikka-ajatteluksi (Frey 2009; Engelke 2002; Pantucek & Maiss 2009; Maiss 2013a).

Arltin tarveteoria ja köyhyyden käsitteellistys nousivat hänen kritiikistään Itävalta-Unkarissa harjoitettua repreesiivistä köyhyyspolitiikkaa kohtaan. Arltin mukaan se riisti köyhiltä ihmisiltä mahdollisuuden yksilölliseen elämään, kuuluihan kyseiseen politiikkaan pakotyötä ja irtolaiseksi luokittelua (Frey 2009, 84). Arlt piti köyhyyden käsitettä negaationa, joka sisälsi köyhyyden hyväksymisen. Hän ottikin teoriansa pohjaksi inhimillisen hyvinvoinnin (das menschliche Gedeihen), jota voitiin tarkastella selvittämällä ja määrittelemällä inhimillisten (perus)tarpeiden minimitasot, joiden alapuolelle joutuminen tarkoitti hädänalaista tilaa. Arlt (1921) esitteli laatimansa 13 osa-alueen sisältävän tarpeiden systematiikan, joka muistuttaa Abraham Maslowin myö-

hemmin (1943) esittämää teoriaa. Arltin jäsenyyksessä tarpeilla ei kuitenkaan ole hierarkiaa, vaan ne ovat keskinäisissä vaikutus- ja sidonnaisuussuhteissa toisiinsa (Frey 2009). Arltin järjestelmässä tarpeet ovat fyysis-ympäristöllisiä (ilma, lämpö, valo, ravinto, vaatetus), psyykkisiä ja sosiaalisia (terveys, koulutus, virkistys, perhe-elämä, kasvatus) sekä moraalisia (henkisyys, etiikka, uskonto). Arlt piti tarpeidentyydyttämisen edellytyksinä ja menetelminä taloudellisia mahdollisuuksia, osaamista ja valmiuksia sekä ajankäyttöä (Staub-Bernasconi 2002, 29).

Arltin kirjallinen tuotanto käsittää 109 nimikettä (Maiss 2013b, 208–217). Niistä suuri osa on ammatti- ja yleislehdissä julkaistuja asiantuntijakirjoituksia, joista sisällöllisesti edustavan näytteen tarjoaa Maissin (mt.) kokoama 16 kirjoituksen kokoelma. Arlt tarkasteli sosiaalialan koulutuskysymysten lisäksi naisten asemaa, lasten pahoinpitelyä, itsemurhien sosiaalisia tekijöitä, kotitapaturmien ehkäisyä, kulutustottumuksia, säästämistä, yhden henkilön muodostamia kotitalouksia, aluepolitiikkaa ja sosiaalialan työtä maaseudulla. Arltin kaksi pääteosta (*Die Grundlagen der Fürsorge*, 1921, ja *Wege zu einer Fürsorgewissenschaft*, 1958) ovat keskeiset hänen ajatteluaan tallentavat tekstit. Ne on äskettäin julkaistu kommentoituina uusintapainoksina (2010a ja 2010b). Vuonna 1933 Arlt esitelmöi Lontoossa köyhyyden tieteellisestä analysoimisesta, ja hänen esitelmänsä on julkaistu *Charity Organisation Quarterly*'ssa (Arlt 1934). Kirjeenvaihdosta entisen opiskelijansa kirjailija Erika Mittererin kanssa on käynyt ilmi, että ollessaan natsivaltaa paossa Itävallan maaseudulla Arlt oli kirjoittanut 330-sivuisen teok-

sen kuluttajuudesta, kotitaloudesta ja kotitalousteknologiasta (*Die Welt des Konsumenten*) (Maiss 2013c, 51–52; Mitterer 1947). Teosta ei ole julkaistu ja sen käsikirjoitus on kadonnut.

1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkupuolella useimmissa Euroopan maissa käynnistyi vilkasta keskustelua köyhyydestä, sosiaalihuollosta, sosiaalialan työstä (naisten työnä), ehkäisevän huoltotyön tarpeellisuudesta (Suomen osalta esim. Satka 2002; Rauhala 1998). Köyhyyden ja sosiaalihuollon kysymykset alkoivat 1920-luvulla saada rotuhygieenisiä painotuksia. Eugeniikka lääketieteen tutkimusalana oli vahvistunut ja vaikutti pian lähes kaikkeen yhteiskuntapolitiittiseen keskusteluun. Arlt torjui rotuhygieeniset ajatusmallit, sillä hänen mukaansa inhimillisten heikkouksien alkuperä oli arkielämän huonoissa puitteissa, joita huoltopolitiikalla tuli kohentaa (Maiss 2013a, 37–38). Arlt ei esittänyt hyvinvointi- ja tarveteoretisointejaan millään tavalla nationalistisina, etnisinä tai kiihkoisänmaallisina, vaan hän sitoutui liberalismiin ja humanistiseen valistusajatteluun. Hän perusti koulutuksensa ja aloitti toimintansa monikulttuurisessa ja monietnisessä Itävalta-Unkarissa. On historiallinen tragedia, että natsit omaksuivat Arltin käsitteet rasistiseen kansanhuoltopolitiikkaansa (Maiss 2013a, 40).

Arltin ajattelussa ja toiminnassa liittyivät yhteen vahva edistysusko, humanistinen koulutusajattelu ja varhaisen modernisaatiokehityksen ymmärrys. Arltin tarveteoria nojautuu näkemykseen kehittymässä olevasta modernista ihmisestä, joka on vapaa, rationaalinen ja luova. Sosiaalisten olosuhteiden järjestämisellä Arlt ajatteli päästävän yleisesti vallitse-

vaan yksilölliseen inhimilliseen kukoistukseen (Gedeihen), mikä ehkäisisi ja vähentäisi ahdinkoa ja elämänongelmia. Hänen käsitteidensä ongelmat liittyvät niiden lievään idealismiin, minkä vuoksi hänen kehittämilleen käsitteille ei muodostunut yhteiskuntakriittistä voimaa aikalaisolosuhteissa eli 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla. Arltista tehtyjen analyysien ja hänen tuotantonsa lukemisen perusteella näkisin hänet analyttisenä aikalaisidealistina. Arlt luonnosteli hyvinvointikansalaisuuden, jolle hänen aikanaan ei vielä ollut toteutumisedellytyksiä.

Arltin aikuispedagogiikan mukaan oli tärkeää, että modernisoituvan yhteiskunnan hyvinvointitehtäviin koulutetaan aktiivisia tiedontuottajia ja kollegiaalisia toimijoita. Arlt kehitti ajatuksen sosiaalityön tutkimuksen, koulutuksen ja käytännön ammatillisen toiminnan yhteenkuuluvuudesta, mitä hän menestyksellisesti toteutti organisoimassaan koulutuksessa. Häntä voi pitää sosiaalityön käytäntötutkimuksen eurooppalaisena pioneerinä. Siitä huolimatta että sosiaalihuolto 1900-luvulla kehittyi, Arlt joutui kuitenkin vuonna 1958 pettyneenä toteamaan, että sosiaalinen työ yhä oli vailla perustutkimusta ja tieteellistä pohjaa ja niiden sijasta nojasi sattumanvaraisiin näkemyksiin, mielipiteisiin ja epäsystemaattiseen tietoon (Staub-Bernasconi 2002, 27).

LOPUKSI

Näihin päiviin asti avoimena kysymyksenä on ollut, miksi Arltin elämäntyö sosiaalialan käsitteellisen perustan kehittäjänä ja kansainvälistäkin mainetta saaneen koulutuksen perustajana vai-

pui hänen kuoltuaan vuosikymmeniksi täydelliseen unohtukseen. Arltin uudelleen löytämisen jälkeen ja hänen biografiaansa sekä tekstejään koskevien analyysien perustalta on mahdollista pohtia taustoja unohtukselle.

Ensimmäiseksi ja näkyväksi tekijäksi nousee se, että Arlt ei toiminut akateemisessa tiedeyhteisössä. Hänellä ei ollut akateemista tutkintoa eikä uraa tuolloin vallinneessa yliopisto- ja tiedejärjestelmässä. Itse opiskelleena ja yksityisen koulutuksen perustajana hän jäi valtavirtojen ja establishmentien ulkopuolelle, vaikka hän tulikin sosiaalialan piireissä tunnetuksi myös kansainvälisellä tasolla. Äitinsä juutalaisen taustan vuoksi Arlt joutui sisäiseen maanpakoon vuonna 1938, eikä hänen enää sodan jälkeen onnistunut 70-vuotiaana ja sodan heikentämissä olosuhteissa saada oppilaitostaan uuteen nousuun. Kolmantena tekijänä voi pitää sitä, että Arltin kehittämä käsitemaailma olisi kaivannut uudistamista sopiakseen toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan. Natsivallan harjoittama huoltopolitiikka oli ottanut varhaisen huoltopolitiikan ja ehkäisevän politiikan käsitteitä – sellaisia kuten kansanhuolto (Volkspflege) – ideologiseen ja toiminnalliseen käyttöön ja niillä oikeuttanut repressiivisen ja rasistisen huoltojärjestelmän. Varhaiset käsitteet leimautuivat niihin 1930-luvulla pesiytyneestä nationalistisesta ja rotuhygieenisestä ajattelutavasta. Hyvinvointivaltiollinen sosiaalipolitiikan kehittäminen sodan jälkeen oli rakennettava uudelle käsitteelliselle perustalle.

Toisen maailmansodan jälkeinen hyvinvointivaltiollinen kehitys ja siihen sitoutuva käsitteellinen työskentely on

mahdollistanut pohdinnat hyvinvoinnista klassisia ajattelijoita tutkimalla. Tällaisessa prosessissa myös Arltin elämäntyö on tullut uuteen tarkasteluun. Analyysin on osoitettu, että hänen tarveteoriaansa ja hyvinvointipoliittinen ajattelunsa oli aikaansa edellä olevaa. Oman perehtymiseni perusteella arvioin, että Arltin tarveteoria on samankaltainen myös Erik Allardtin having-loving-being -luokittelun kanssa (Allardt 1993).

Arltin koulutuksellinen idea – tutkimuksen, opetuksen ja käytännön yhteen sitominen – ei vuosikymmeniin jaksanut kantaa hänen mainettaan. Tieteen käytäntökäännö ja sen myötä siirtyminen uudelleenlaiseen tieto-käytäntö-suhteeseen tuo näkyviin Arltin merkityksen edelläkävijänä. Hänet luetaan eurooppalaisen sosiaalityön merkittäviin pioneereihin (Hering & Waaldijk 2002, 18). Arvioni mukaan häntä voidaan pitää sosiaalityön käytännön opetuksen ja käytäntötutkimuksen uranuurtajana, ja sellaisena hän ansaitsee jo tehtyjen analyysien oheen lisätutkimusta ja arviointia laajemmassakin eurooppalaisen sosiaalityön kontekstissa.

Arltin ajatteluun ja koulutukseen kohdistuvaa tutkimusta tehdään FH-St. Pöltenissä Itävallassa hänen nimeään kantavassa instituutissa³, joka on sosiaalityön käytäntöihin ja erityisesti inklusiivisuustutkimukseen erikoistunut laitos. – Helsingin yliopiston sosiaalityön tutkimukseen ja opetukseen kiinnittyviä Heikki Waris -instituuttia ja Matilda Wrede-instituuttia voi pitää myöhäismoderniin sosiaalialaan ja tieteen käytäntökäänteeseen liittyvinä sosiaalisina innovaatioina. Ne voi nähdä osana, ehkä jatkumonakin, siinä sosiaa-

litutkimuksen ja sosiaalialan kehityksessä, joka virisi moderneissa teollistuneissa maissa runsaat sata vuotta sitten.

VIITTEET

- 1 www.wirtschaftsmuseum.at/pdf/Ilse-Arlt_Folder_Web.pdf
- 2 Sammlung Ilse Arlt – Ilse Arlt-kokoelma on nykyään sijoitettu Wienin yhteiskunta- ja talousmuseoon, ja kattavasti sitä esiteltiin yleisölle museon näyttelyssä helmikesäkuussa 2013 (ks. viite 1).
- 3 www.fhstp.ac.at/forschung/institute_bereiche/ilsearltinstitut

KIRJALLISUUS

- Allardt, Erik (1993) *Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare*. Teoksessa Martha Nussbaum & Amartya Sen (toim.) *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press, 88–94.
- Arlt, Ilse (1921) *Die Grundlagen der Fürsorge*. Wien: Österreichischer Schulbücher Verlag.
- Arlt, Ilse (1934) *On the Way to the Scientific Analysis of Poverty*. (Third of the Sir Charles Loch Memorial Lectures, delivered by Ilse Arlt at the Hall of the Worshipful Company of Grocers on Tuesday, October 17th, 1933.) *Charity Organisation Quarterly. A Journal of Case-Work and Social Effort*, VIII (1), 2–21.
- Arlt, Ilse (1958) *Wege zu einer Fürsorgewissenschaft*. Wien: Verlag Notring der wissenschaftlichen Verbände Österreichs.
- Arlt, Ilse (2010a) *Die Grundlagen der Fürsorge*. Werkausgabe Ilse Arlt, Band 1. Herausgegeben und mit einem Nachwort versehen von Maria Maiss. Wien & Berlin: LIT Verlag.
- Arlt, Ilse (2010b) *Wege zu einer Fürsorgewissenschaft*. Werkausgabe Ilse Arlt, Band 2. Herausgegeben und mit einem Nachwort versehen von Maria Maiss. Wien & Berlin: LIT Verlag.
- Brandstetter, Manuela (2009) *Ländliche Armut. Theoretische Grundlagen aus der*

- Arlt'schen Bedürfnistheorie. Teoksessa Peter Pantucek & Maria Maiss (toim.) *Die Aktualität des Denkens von Ilse Arlt*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 119–133.
- Engelke, Ernst (2002) Grundbedürfnisse befriedigen – Ilse von Arlt (1876–1960). Teoksessa Ernst Engelke, Stefan Borrmann, Christian Spatscheck (toim.): *Theorien der Sozialarbeit. Eine Einführung*. Freiburg im Breisgau: Lambertus, 265–278.
- Ertl, Silvia Ursula (2011) Ilse Arlt – Studien zur Biographie der wenig bekannten Wissenschaftlerin und Begründerin der Fürsorgeausbildung in Österreich. Teoksessa Maria Maiss & Silvia Ursula Ertl (toim.) *Ilse Arlt – (Auto)biographische und werkbezogene Einblicke*. Werkausgabe Ilse Arlt. Band 3. Wien & Berlin: LIT Verlag, 9–76.
- Frey, Cornelia (2005) "Respekt vor der Kreativität der Menschen" – Ilse Arlt: Werk und Wirkung. Opladen: Barbara Budrich Verlag.
- Frey, Cornelia (2009) Ilse Arlt. Eine frühe Systemikerin? Teoksessa Peter Pantucek & Maria Maiss (toim.) *Die Aktualität des Denkens von Ilse Arlt*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 83–91.
- Hering, Sabine & Waaldijk, Berteke (2002) Einleitug. Teoksessa Sabine Hering & Berteke Waaldijk (toim.) *Die Geschichte der Sozialen Arbeit in Europa (1900–1960)*. Wichtige Pionierinnen und ihr Einfluss auf die Entwicklung internationalen Organisationen. Opladen: Leske + Budrich, 9–21.
- Maiss, Maria (2009) Soziale Arbeit im Dienste der Ermöglichung substanzieller/ materieller Bedingungen von Freiheit und Wohlleben. Teoksessa Peter Pantucek & Maria Maiss (toim.) *Die Aktualität des Denkens von Ilse Arlt*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 61–74.
- Maiss, Maria (2011) Ilse Arlt – The Austrian Pioneer of Poverty and Welfare research based Social Work Theory and Practice. Historical Portrait. *Social Work & Society* 9 (2).
- Maiss, Maria (2013a) Über Leben und Werk von Ilse Amalia Maria Arlt. Teoksessa Maria Maiss (toim.) *Ilse Arlt. Pionerin der wissenschaftlich begründeten Sozialarbeit*. Wien: Erhard Löcker GesmbH, 7–75.
- Maiss, Maria (toim.) (2013b) *Ilse Arlt. Pionerin der wissenschaftlich begründeten Sozialarbeit*. Wien: Erhard Löcker GesmbH.
- Maiss, Maria (2013c) *Sozial(-politisch)es Wirken durch Wissenschaft und Literatur. Verbindungen zwischen Ilse Arlt und Erika Mitterer. Der literarische Zaunkönig* 11 (1), 48–56.
- Maiss, Maria & Ertl, Silvia Ursula (toim.) (2011) *Ilse Arlt – (Auto)biographische und werkbezogene Einblicke*. Werkausgabe Ilse Arlt. Band 3. Wien & Berlin: LIT Verlag.
- Mitterer, Erika (1947) *Bundesfürsorgetag* Ilse Arlt. Die Presse 2.5.1947.
- Pantucek, Peter (2009) *Institutionskritik, Individualisierung, Gesellschaft*. Ilse Arlts Denken als Anregung. Teoksessa Peter Pantucek & Maria Maiss (toim.) *Die Aktualität des Denkens von Ilse Arlt*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 47–60.
- Pantucek, Peter & Maiss, Maria (toim.) (2009) *Die Aktualität des Denkens von Ilse Arlt*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Rauhala, Pirkko-Liisa (1998) Onko keskustelu ehkäisevästä sosiaalipolitiikasta uutta Suomessa? *Yhteiskuntapolitiikka* 63 (2), 121–139.
- Satka, Mirja (2002) Beiträge zur Geschichte der Sozialen Arbeit und zur Geschlechterfrage in Finnland. Teoksessa Sabine Hering & Berteke Waaldijk (toim.) *Die Geschichte der Sozialen Arbeit in Europa (1900–1960)*. Wichtige Pionierinnen und ihr Einfluss auf die Entwicklung internationalen Organisationen. Opladen: Leske + Budrich, 147–155.
- Sen, Amartya (1993) *Capability and Well-Being*. Teoksessa Martha Nussbaum & Amartya Sen (toim.) *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press, 30–53.
- Staub-Bernasconi, Silvia (2002) Ilse Arlt: Lebensfreude dank einer wissenschaftsbasierten Bedürfniskunde. Aktualität und Brisanz einer fast vergessenen Theoretikerin. Teoksessa Sabine Hering & Berteke Waaldijk (toim.) *Die Geschichte der Sozialen Arbeit in Europa (1900–1960)*. Wichtige Pionierinnen und ihr Einfluss auf die Entwicklung internationalen Organisationen. Opladen: Leske + Budrich, 25–33.